

The intention and acceptance of the purchase contract

Krit Sintusiri¹

Received	Reviewed	Revised	Accepted
04/03/2563	30/11/2563	21/12/2563	24/12/2563

Abstract

Presently, since the technology is modern, the purchasing goes faster which causes the various and complicated the contracts of purchasing. This causes the problems of the contract forms. Therefore, the Thailand Civil and Commercial Code could not response to that changing which caused the uncertain right of the parties. Moreover, this affected to the parties' intention which is deeply significant. Since the intention and right are the main rules of the purchasing contract. The contract offers the advantages for both sides of the seller and the buyer hence there will involve conveyance, purposes of purchasing, property, and payments. Therefore, the contract should include the causes and the intention of purchasing.

Nowadays, there is the Electronic Transactions Act B.E. 2544 (2001) supporting the former Act. to show the intention in the field of electronic. This Act is legislative except with family transaction and heritage transaction. In contrary, there are some problems from the purchasing contract even there is the Electronic Transaction Act. There are some limitations of making contract; the format of the contract, regulation, and the mistake of the offer and the answer. Consequently, Thailand should prove these all problems which using the undifferentiation with the Knock Out Rule. Besides that, the format and the evidence of the contract should be freedom. Moreover, the format of the contract should be changed from the former format, the paper one should be electronic form, the license should be approval through the electronic system. Consequently, there should be the law which serve with the period of time.

Keywords: Intention, Acceptance, Trading laws.

¹ Rajabhat Mahasarakham University, Email: krit.law3838@gmail.com

การแสดงเจตนาและการยอมรับในสัญญาซื้อขาย

กริช สินธุศิริ²

บทคัดย่อ

ปัจจุบันการซื้อขายระหว่างกันได้เปลี่ยนแปลงไปด้วยเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัยสามารถทำการซื้อขายสินค้าระหว่างกันได้อย่างรวดเร็ว การทำสัญญาซื้อขายระหว่างกันจึงเป็นเรื่องที่ง่ายและสะดวก ทำให้เกิดสัญญารวมทั้งเกิดความซับซ้อนของการซื้อขายระหว่างกันเพิ่มขึ้น เกิดประเด็นปัญหาที่ต้องทำให้ การพิจารณาในเรื่องรูปแบบของสัญญาซื้อขายสินค้าขึ้น กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ปัจจุบันของไทยจึงไม่อาจตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ เป็นผลให้เกิดความไม่แน่นอนในสิทธิหน้าที่ของคู่สัญญา รวมทั้งเรื่องของการแสดงเจตนาของคู่สัญญาที่ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นหลักการทางกฎหมายอย่างหนึ่งของการเริ่มสัญญาหรือถือได้ว่าเป็นบ่อเกิดของสัญญาซื้อขาย ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ การซื้อขายเป็นสัญญาอย่างหนึ่งคือเป็นสัญญาต่างตอบแทนระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ต้องมีการโอนกรรมสิทธิ์ ต้องมีวัตถุของสัญญาซื้อขายคือ ทรัพย์สิน และต้องมีการชำระราคา ซึ่งการจะเกิดสัญญาซื้อขายขึ้นได้ต้องถึงบ่อเกิดของสัญญาและต้องดูเรื่องการแสดงเจตนา ปัจจุบันได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ขึ้น เพื่อเป็นส่วนเสริมกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน โดยกฎหมายธุรกรรมฯนี้มิได้เข้าไปแทนที่บทบัญญัติในกฎหมายฉบับอื่นแต่อย่างใด แต่ได้บัญญัติรองรับเรื่องการแสดงเจตนาที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ในระหว่างผู้ส่งข้อมูลและผู้รับข้อมูล การแสดงเจตนาหรือคำบอกกล่าวซึ่งสามารถทำเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้ และห้ามมิให้ปฏิเสธการมีผลทางกฎหมายของสัญญาเพียงเพราะเหตุที่สัญญานั้นได้ทำคำเสนอหรือคำสนองเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ แต่กำหนดยกเว้นมิให้ใช้บังคับในธุรกรรมเกี่ยวกับครอบครัวและธุรกรรมเกี่ยวกับมรดก

ปัญหาการเกิดขึ้นของสัญญาในการซื้อขายสินค้าในปัจจุบัน แม้จะมีการออกกฎหมายที่รองรับเอกสารอิเล็กทรอนิกส์แล้ว คือ ปัญหาเรื่องแบบของสัญญาและข้อกำหนดเกี่ยวกับหลักฐานเป็นหนังสือ และปัญหาเรื่องคำเสนอคำสนองไม่ถูกต้องตรงกัน ซึ่งประเทศไทยควรมีการแก้ไขกฎหมายและเพิ่มเติมในประเด็นนี้ โดยนำหลักเรื่องการคงสภาพของสัญญานำมาใช้บังคับร่วมกับแนวทางของหลักการคัดออก (Knock Out Rule) ส่วนกรณีแบบของสัญญาและหลักฐานเป็นหนังสือควรแก้ไขเรื่องสัญญาไม่จำเป็นต้องมีแบบ (Freedom from Form) ในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปในการทำสัญญาซื้อขาย เช่น กระดาษก็กลายเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์รับรองลายเซ็นอิเล็กทรอนิกส์หรือเสียงอิเล็กทรอนิกส์ โดย

² มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, Email: krit.law3838@gmail.com

รูปแบบของสัญญาไม่ควรจำกัดอยู่แค่รูปแบบเดิม ดังนั้นควรมีการออกกฎหมายที่จะเป็นแนวทางในการปรับใช้กับกฎหมาย อันจะช่วยให้การปรับเปลี่ยนหลักกฎหมายให้สามารถเข้ากับยุคสมัยได้ต่อไป

คำสำคัญ: การแสดงเจตนา, สัญญาซื้อขาย, กฎหมายซื้อขาย

บทนำ

การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง อาจจะทำให้กล่าวได้ว่าการแลกเปลี่ยนทรัพยากร สินค้าและบริการต่าง ๆ เป็นเรื่องจำเป็นต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้มีการหมุนเวียนของสินค้าและบริการ แต่เดิมการติดต่อสื่อสารอาจจะยังทำได้ในวงจำกัด ด้วยขีดจำกัดของการเดินทางทั้งทางด้านข่าวสารและทรัพยากรต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยการขนส่ง แต่ในปัจจุบันการซื้อขายระหว่างกันได้เปลี่ยนแปลงไป ในด้านการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็ว ทำให้ผู้คนจากต่างที่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ด้วยระยะเวลาอันรวดเร็ว และสามารถทำการซื้อขายสินค้าระหว่างกันได้อย่างสะดวกมากขึ้น การทำสัญญาซื้อขายระหว่างกันจึงเป็นเรื่องที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้น เมื่อมีการติดต่อสื่อสารทางไกลระหว่างซีกโลกด้วยพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ที่ทำให้เกิดสัญญาซื้อขายที่มีความซับซ้อนของการซื้อขายสินค้าระหว่างกันเพิ่มขึ้นตามไปด้วย การพัฒนาของเทคโนโลยีด้านการสื่อสารทำให้มีประเด็นปัญหาการพิจารณาในเรื่องรูปแบบของสัญญาซื้อขายสินค้าเพิ่มขึ้น

การแก้ไขปัญหาเรื่องการแสดงเจตนาของคู่สัญญาในสัญญาซื้อขาย ที่มีการติดต่อสื่อสารต่อผู้ที่อยู่ห่างโดยระยะทางสามารถทำได้ง่ายมากขึ้น เช่นเดียวกับการสื่อสารทางโทรศัพท์ที่สามารถยื่นคำเสนอต่ออีกฝ่ายหนึ่งได้ในทันที การตอบสนองและการแก้ไขคำเสนอนั้นสามารถทำได้เกือบจะในทันทีแม้จะมีความห่างในระยะเวลาต่างจากระบบการสื่อสารสมัยก่อนที่ติดต่อกันทางจดหมาย โทรเลข อีกทั้งการพัฒนาของการสื่อสารในระบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ได้ในทันทีแม้จะอยู่ห่างไกลโดยระยะทาง แบบเดียวกับการโทรศัพท์ที่ไปถึงผู้รับอีกฝ่ายหนึ่งได้เสมือนกับการพบกันทำสัญญากันต่อหน้าเพราะสามารถถ่ายทอดทั้งเสียง ท่าทางและภาษากายที่สามารถใช้กันได้ด้วยเทคโนโลยีในปัจจุบันฉะนั้นเมื่อสภาพสังคมมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว กฎหมายก็ต้องมีการแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่มีในปัจจุบัน

การซื้อขายในปัจจุบันมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเพิ่มช่องทางในการทำธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีส่งผลให้ประเทศไทย มีปริมาณการค้าภายในประเทศและภายนอกประเทศสูงขึ้น ก่อให้เกิดนวัตกรรมในทางการค้าประเภทใหม่ ๆ ตลอดจนเกิดความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบธุรกรรมที่มีอยู่เดิม กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ปัจจุบันของไทยจึงไม่อาจตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ เป็นผลให้เกิดความไม่แน่นอนในสิทธิหน้าที่ของคู่สัญญา รวมทั้งเรื่องของการแสดงเจตนาของคู่สัญญาที่ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถือว่าเป็นหลักการทางกฎหมายอย่างหนึ่งของการเริ่มสัญญาหรือถือได้ว่าเป็น

บ่อเกิดของสัญญาซื้อขาย ดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจก่อนว่าสัญญาซื้อขายมีความหมาย บ่อเกิด ที่มา หรือหลักการสำคัญอย่างไรในกฎหมายที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และมีความสำคัญกับสภาพการณ์ของโลก แห่งเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันอย่างไร

องค์ประกอบของกฎหมายซื้อขาย

มาตรา 453 อันว่าซื้อขายนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าผู้ขาย โอนกรรมสิทธิ์แห่ง ทรัพย์สินให้แก่บุคคล อีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย (Sumawong, A., 2009)

จากมาตรา 453 ซึ่งเป็นมาตราที่ให้ความหมายของการหลักกฎหมายว่าด้วยการซื้อขาย สามารถ แยกองค์ประกอบของความหมายของการซื้อขายออกเป็น 4 องค์ประกอบ

1. การซื้อขายเป็นสัญญาอย่างหนึ่ง ในเรื่องนี้คือเป็นสัญญาต่างตอบแทนระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย
2. ต้องมีการโอนกรรมสิทธิ์
3. วัตถุของสัญญาซื้อขายคือ ทรัพย์สิน
4. มีการชำระราคา

ดังนั้น องค์ประกอบของการซื้อขายจึงต้องมีองค์ประกอบที่ประกอบด้วย ผู้ซื้อ ผู้ขาย ซึ่งเป็น สัญญาต่างตอบแทนอย่างหนึ่ง และผู้ขายต้องมีการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ทำการซื้อขาย ซึ่งวัตถุแห่งการซื้อ ขายต้องเป็นทรัพย์สินเท่านั้น และต้องมีการชำระราคาเป็นสกุลที่ยังใช้ในปัจจุบัน

การแสดงเจตนาในการซื้อขาย

จะเห็นได้ว่าการซื้อขายเป็นสัญญาอย่างหนึ่ง ฉะนั้นจะเกิดสัญญาซื้อขายขึ้นได้ ต้องดูถึงบ่อเกิด ของสัญญาและต้องดูเรื่องเจตนา คือต้องมีเจตนาที่ตรงกันของคู่สัญญา การจะทราบถึงเจตนาที่ตรงกัน นั้นต้องมีการทำคำเสนอและมีคำสนอง หากคำเสนอกับคำสนองถูกต้องตรงกันจึง จะผูกพันเป็นสัญญา ซึ่งมีข้อสังเกตดังนี้ (Chawananon, P., 2013)

คำเสนอ เป็นการแสดงเจตนาของผู้เสนอในอันที่จะทำสัญญากับอีกฝ่ายหนึ่ง โดยการยื่นข้อเสนอ ให้อีกฝ่ายทราบด้วยข้อความที่ชัดเจนแน่นอนว่า ผู้เสนอประสงค์สิ่งใด เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งทราบแล้วและ เข้าใจก็จะสนองตอบโดยเข้าทำสัญญาด้วย หากคำเสนอไม่มีความชัดเจนเพียงพอ แม้อีกฝ่ายหนึ่งจะ สนองรับคำเสนอ สัญญาก็อาจไม่เกิดขึ้น

คำสนอง คือ การแสดงเจตนาตอบรับคำเสนอ ซึ่งผู้ได้รับคำเสนอตกลงที่จะทำสัญญาตามคำ เสนอนั้น คำสนองจะต้องมีข้อความที่ถูกต้องตรงกับคำเสนอในสาระสำคัญทุกประการ สัญญาจึงจะ เกิดขึ้นได้ และคำสนองจะมีผลเมื่อผู้เสนอได้ทราบถึงคำสนองแล้ว

สัญญาเกิดเมื่อคำเสนอกับคำสนองถูกต้องตรงกัน มาตรา 361 บัญญัติว่า “อันสัญญาซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางนั้น ย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้นแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ ถ้าตามเจตนาอันผู้เสนอได้แสดง หรือตามปกติประเพณีไม่จำเป็นต้องมีคำบอกกล่าวสนองไซ้ ท่านว่าสัญญานั้นเกิดเป็นสัญญาขึ้นในเวลาเมื่อมีการอันใดอันหนึ่ง อันจะพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาสนองรับ” เมื่อคำเสนอกับคำสนองถูกต้องตรงกันสัญญาจะเกิด ณ ที่ใดแล้วแต่การทำคำสนอง ดังนี้

1. สัญญาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทาง ย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้นแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ ตามมาตรา 361 วรรคหนึ่ง, 169 วรรคหนึ่ง เช่น กรณีส่งเป็นจดหมายก็เพียงจดหมายไปถึงที่บ้านหรืออยู่ในครอบครองของผู้เสนอ มิจำเป็นต้องถึงขั้นเปิดจดหมายอ่าน เป็นต้น

2. สัญญาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้า ไม่ว่าจะมีการบ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง ตามมาตรา 354 หรือไม่มีการบ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง ตามมาตรา 356 เมื่อสนองรับต่อหน้า ก็เกิดสัญญา ณ ที่สนองรับนั้น แต่ถ้าเป็นคำเสนอคำสนองทางโทรศัพท์ ต้องถือว่าสัญญาเกิด ณ ที่ผู้เสนอได้รับคำสนองทางโทรศัพท์นั้น เพราะถือว่าเป็นการสนองรับต่อหน้าผู้เสนอ ผู้เสนออยู่ ณ ที่ใด สัญญาย่อมเกิดขึ้นที่นั่น

ส่วนการเกิดสัญญา (Formation of Contract) นั้น เกิดขึ้นจากการที่มีคำเสนอและคำสนองถูกต้องตรงกันทุกประการ หลักการดังกล่าวเรียกว่า “หลักภาพสะท้อนในกระจก” (Mirror Image Rule) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ก็ได้ยึดถือหลักภาพสะท้อนในกระจกอย่างเคร่งครัดในทุกสัญญา รวมทั้งในสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ หากคำเสนอและคำสนอง มิได้ถูกต้องตรงกันทุกประการ สัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศก็ไม่เกิด ถึงแม้ว่าข้อแตกต่างกันที่มีในคำเสนอและคำสนองนั้นเป็นข้อแตกต่างที่มีใช้เรื่องที่เป็นสาระสำคัญ ส่วนในต่างประเทศได้มีการนำหลักกฎหมายซึ่งไม่ได้ยึดถือเคร่งครัด ตามหลักภาพสะท้อนในกระจกมาใช้ โดยให้คำสนองที่มีได้เปลี่ยนแปลงคำเสนอในสาระสำคัญยังคงเป็นคำสนอง ซึ่งจะทำให้สัญญาเกิดขึ้นได้ เพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นในทางธุรกิจ แต่หลักกฎหมายไทยยังคงมิได้ปรับเปลี่ยนให้เป็นไปในแนวทางดังกล่าว (Birdkhumthong, S., 1996)

หากคำเสนอและคำสนองไม่ถูกต้องตรงกัน สัญญาก็จะไม่เกิดขึ้น ไม่ว่าคำสนองที่แตกต่างไปจากคำเสนอนั้น จะแตกต่างในข้อที่เป็นสาระสำคัญหรือไม่เป็นสาระสำคัญก็ตาม กฎหมายของประเทศไทย จึงควรมีการแก้ไข โดยนำหลักเรื่องการคงสภาพของสัญญามาใช้บังคับ เช่นบางประเทศได้ใช้ “หลักการคัตออก” (Knock Out Rule) โดยให้สัญญาเกิดขึ้นได้ตามข้อสัญญาที่ถูกต้องตรงกันระหว่างคำเสนอและคำสนอง ส่วนข้อสัญญาที่ไม่ถูกต้องตรงกันระหว่างคำเสนอและคำสนองก็จะถือว่าถูกตัดออกไป (Knocked out) ตาม “หลักการคัตออก” สัญญาสามารถเกิดขึ้นได้ แม้ว่าคำสนองจะแตกต่างไปจากคำเสนอในบางประการ หากข้อแตกต่างนั้นมีใช้ข้อแตกต่างในเรื่องที่เป็นสาระสำคัญ คำเสนอนั้นก็ยังคงถือว่าเป็นคำสนอง มีใช้เป็นคำเสนอขึ้นมาใหม่ตามหลักเดิม และทำให้สัญญาเกิดขึ้นได้ ในหลายประเทศยัง

ยึดถือหลักเกณฑ์ว่า ข้อแตกต่างที่มีใช้เป็นสาระสำคัญที่ปรากฏอยู่ในคำสนอนั้นก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาด้วย เว้นแต่ผู้เสนอจะได้ปฏิเสธไม่รับข้อแตกต่างนั้นโดยไม่ชักช้า (Birdkhunthong, S., 1996)

จะเห็นได้ว่าวิธีสนองตอบต่อคำเสนอที่เป็นที่ยอมรับกันมาในอดีต เช่น การแสดงเจตนาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางส่วนใหญ่จะกล่าวถึง การแสดงเจตนาผ่านทางจดหมาย หรือ การแสดงเจตนาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้า ที่กล่าวถึงการพูดคุยต่อรองแสดงเจตนาผ่านการใช้โทรศัพท์ แต่ในปัจจุบันการติดต่อสื่อสารในการทำธุรกิจค้าขายได้นำเทคโนโลยีการสื่อสารที่รวดเร็วและทันสมัยมาใช้ เช่น การติดต่อสื่อสารผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือ อีเมล จึงมีความจำเป็นที่กฎหมายต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้เท่าทันเทคโนโลยีอันทันสมัย

การแสดงเจตนาซื้อขายผ่านธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์

ปัจจุบันได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ขึ้นเพื่อเป็นส่วนเสริมหรือประกอบกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน โดยกฎหมายธุรกรรมมิได้เข้าไปแทนที่บทบัญญัติในกฎหมายฉบับอื่นแต่อย่างใด เช่นดังกรณีการแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้า เป็นกรณีที่คู่สัญญาสามารถเจรจาตกลงกันได้ในพื้นที่ซึ่งอาจเป็นการพบกันโดยตรง หรือการติดต่อทางโทรศัพท์ เช่น นายสีต้องการหมอนของนายสา จึงขอซื้อราคา 1,500 บาท นายสาตกลงขายให้ เช่นนี้สัญญาซื้อขายจึงเกิดขึ้นทันทีที่นายสาตกลงขายหมอนให้นายสี เป็นต้น สำหรับในการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่จัดได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้า เช่น การติดต่อผ่านทาง MSN, Skype หรือ video conference ซึ่งสามารถสื่อสารโต้ตอบกันได้ในพื้นที่นั่นเอง ซึ่งเมื่อคู่สัญญาเจรจาโต้ตอบและมี การแสดงเจตนาที่ถูกต้องตรงกัน สัญญาย่อมเกิดขึ้นและบังคับได้ตามกฎหมาย

ในกรณีที่สองเรียกว่า การแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งมิได้อยู่เฉพาะหน้า เป็นกรณีที่คู่สัญญาไม่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยทันที เช่น การส่งจดหมาย ตามกฎหมายแพ่งถือว่าการแสดงเจตนาเมื่อไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา การแสดงเจตนาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถนำมาปรับกับกรณีนี้ได้ เช่น การส่งไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรืออีเมล เนื่องจากแต่ละฝ่ายไม่สามารถโต้ตอบกันได้ทันที แต่ต้องเข้าเช็คและเปิดอ่านอีเมลที่ถูกส่งมาเสียก่อน จึงจัดได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งมิได้อยู่เฉพาะหน้า ซึ่งในกรณีนี้ก็ต้องนำเอา พ.ร.บ.ธุรกรรมฯ มาพิจารณาประกอบว่าจะถือว่ามี การส่งและรับอีเมลล์เมื่อใด

นอกจากนี้ กฎหมายธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ยังได้บัญญัติรองรับเรื่องการแสดงเจตนาที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ไว้ว่า “ในระหว่างผู้ส่งข้อมูลและผู้รับข้อมูล การแสดงเจตนาหรือคำบอกกล่าวอาจทำเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้” กล่าวคือ การส่งคำเสนอหรือคำสนองอันเป็นการแสดงเจตนาที่อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ให้ถือว่ามีการส่งก็ต่อเมื่อข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้เข้าสู่ระบบข้อมูลที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้ส่งข้อมูล หมายความว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้ส่งออกไปจากระบบ

คอมพิวเตอร์ของผู้แสดงเจตนาและได้เข้าสู่ระบบภายนอกแล้ว เช่น ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้เข้าสู่ระบบของเครื่องแม่ข่าย (server) ของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต ถึงแม้ว่าจะยังไม่เข้าสู่ระบบของผู้รับการแสดงเจตนา ก็ถือว่าได้มีการส่งเจตนาออกไปแล้วตามกฎหมายธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนเรื่องการรับการแสดงเจตนาที่อยู่ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ จะถือว่ามิใช่เป็นการรับการแสดงเจตนาให้ นับเมื่อเวลาที่ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้เข้าสู่ระบบข้อมูลของผู้รับข้อมูล ในกรณีที่ผู้แสดงเจตนาได้ส่งเจตนาซึ่งเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ออกไปแล้ว แต่ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นค้างอยู่ที่เครื่องแม่ข่ายของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต หรือการแสดงเจตนาที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นยังไม่เข้าสู่ระบบของผู้รับการแสดงเจตนา กฎหมายธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ถือว่าผู้รับการแสดงเจตนา ยังไม่ได้รับการแสดงเจตนา ดังกล่าว

หลักกฎหมายซื้อขายทางอิเล็กทรอนิกส์

ปัจจุบันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายทางอิเล็กทรอนิกส์มี คือ พ.ร.บ. ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 การจะปฏิบัติตามกฎหมายนั้นควรจะดูหรือปฏิบัติตามกฎหมายฉบับใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นการทำนิติกรรมสัญญาต่าง ๆ ซึ่งมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลัก อาจเกิดคำถามว่าหากมีการทำสัญญาทางอิเล็กทรอนิกส์แล้วจะมีผลทางกฎหมายสามารถบังคับได้อย่างไร (Wongwattanas, C., et al., 2001)

หลักการที่นำมาใช้ในกฎหมายไทย คือ มาตรา 7 กำหนดว่า 1) ห้ามมิให้ปฏิเสธความมีผลผูกพันและการบังคับใช้ทางกฎหมายของข้อความใดเพียงเพราะเหตุที่ข้อความนั้นอยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ 2) กรณีที่กฎหมายกำหนดให้การใดต้องทำเป็นหนังสือมีหลักฐานเป็นหนังสือหรือมีเอกสารมาแสดง ถ้าได้มีการจัดทำข้อความขึ้นเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเข้าถึงและนำกลับมาใช้ได้โดยความหมายไม่เปลี่ยนแปลงให้ถือว่าข้อความนั้นทำเป็นหนังสือ 3) ในกรณีที่บุคคลพึงลงลายมือชื่อในหนังสือให้ถือว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ 4) ลักษณะประเภทธุรกรรมจำนวนครั้งความสม่ำเสมอในการทำธุรกรรมประเพณีการค้าเป็นบทบาทสำคัญและความรัดกุมของระบบสื่อสาร และ 5) ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้เสนอหรือเก็บรักษาข้อความในสภาพที่มาจากเดิมอย่างเอกสารต้นฉบับถ้าได้นำเสนอหรือเก็บรักษาในรูปข้อมูลตามหลักเกณฑ์ ให้ถือว่าได้มีการนำเสนอและเก็บรักษาเอกสารเป็นต้นฉบับตามกฎหมายแล้ว

การมีผลทางกฎหมายของคำเสนอและคำสนอง

1. คำเสนอหรือคำสนองในการทำสัญญาอาจทำเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ และห้ามมิให้ปฏิเสธการมีผลทางกฎหมาย ซึ่ง พ.ร.บ. ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ บัญญัติไว้ในมาตรา 13 คำเสนอหรือคำสนองในการทำสัญญาอาจทำเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ และห้ามมิให้ปฏิเสธการมีผลทางกฎหมายของสัญญาเพียงเพราะเหตุที่สัญญานั้นได้ทำคำเสนอหรือคำสนองเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

2. ในระหว่างผู้ส่งข้อมูลและผู้รับข้อมูลการแสดงเจตนาหรือคำบอกกล่าวอาจทำเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ ซึ่งใน พ.ร.บ. ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ มาตรา 14 บัญญัติว่า ในระหว่างผู้ส่งข้อมูลและผู้รับข้อมูลการแสดงเจตนาหรือคำบอกกล่าว อาจทำเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้

กฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้บังคับ พ.ศ. 2549 ซึ่งกำหนดยกเว้นมิให้กฎหมายธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้บังคับในธุรกรรมเกี่ยวกับครอบครัวและธุรกรรมเกี่ยวกับมรดก เช่น การหย่าการทำพินัยกรรมหรือการทำสัญญาก่อนสมรส เป็นต้น เพราะเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนที่ต้องการการพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนการดำเนินการ โดยการกำหนดประเภทธุรกรรมยกเว้นดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับนานาประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ฮองกง บรูไน และสิงคโปร์ เป็นต้น

ปัญหาซื้อขายที่ขัดต่อกฎหมาย

ปัญหาของสัญญาในการซื้อขายสินค้าในปัจจุบันนั้น แม้จะมีการออกกฎหมายที่รองรับเอกสารอิเล็กทรอนิกส์แล้ว แต่ก็ยังอยู่ภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงควรมีการแก้ปัญหาเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเทคโนโลยีและทางด้านสังคมที่จะมีขึ้นมาในอนาคตต่อไป

1. ปัญหาเรื่องแบบของสัญญาและข้อกำหนดเกี่ยวกับหลักฐานเป็นหนังสือ ปัญหาที่พบ คือ แบบของสัญญา (Form of Contract) หรือ การมีผลผูกพันตามกฎหมายของสัญญาที่บางประเทศ อย่างเช่นประเทศไทยที่กำหนดเรื่องการมีแบบของสัญญาและข้อกำหนดเกี่ยวกับหลักฐานเป็นหนังสือไว้ ไม่เช่นนั้นสัญญาจะไม่มีผลตามกฎหมายหรือจะมีการฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้ เช่น การทำสัญญาปากเปล่าหรือการทำสัญญาด้วยเสียงทางอิเล็กทรอนิกส์ การแก้ปัญหาเรื่องแบบและข้อกำหนดเกี่ยวกับหลักฐานเป็นหนังสือจะทำให้เกิดความคล่องตัวและความสะดวกในการทำสัญญาการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น หากผู้ทำการค้ามีความเชื่อมั่นว่า สัญญานั้นสามารถใช้บังคับได้ตามกฎหมายได้ มีการวางแนวฎีกาที่ว่าสัญญาซื้อขายนั้นไม่ทำตามแบบไม่สามารถใช้บังคับได้ การมีเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) เสรีภาพในการทำสัญญาที่บุคคลสามารถทำสัญญาได้ ครอบคลุมที่ไม่ขัดต่อกฎหมายเสรีภาพในการทำแบบของสัญญา โดยไม่มีข้อจำกัดว่าต้องทำตามแบบของสัญญาที่กฎหมายได้กำหนดไว้หรือข้อกำหนดเกี่ยวกับหลักฐานเป็นหนังสือ เสรีภาพในเรื่องของแบบของสัญญาจะช่วย

แก้ปัญหาในด้านความสับสน ไม่ว่าจะสัญญาในรูปแบบใดก็จะมีผลบังคับใช้ได้ตามกฎหมายเป็นการสร้างอิสระ และความยืดหยุ่นในการทำสัญญาในระหว่างคู่สัญญาที่จะมีวิธีการหลายวิธีในการที่จะก่อให้เกิดสัญญาขึ้น ไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่แต่การทำสัญญาตามแบบเท่านั้น

2. ปัญหาเรื่องคำเสนอคำสนองไม่ถูกต้องตรงกัน กรณีที่คำเสนอคำสนองไม่ตรงกันทำให้เป็นคำเสนอขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางที่ไม่รักษาเจตนาในการทำสัญญา ที่มีความตั้งใจที่จะก่อให้เกิดสัญญาขึ้นของคู่สัญญา แนวทางการทำให้คำสนองที่ไม่ตรงกันกลายเป็นคำเสนอขึ้นมาใหม่ในหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทำให้เป็นอุปสรรคในการซื้อขายสินค้าได้ว่า ไม่มีการเกิดขึ้นของสัญญาหรือไม่มีการซื้อขายสินค้าเกิดขึ้น ทำให้เป็นปัญหาข้อกฎหมายในการพิสูจน์ว่าสัญญานั้น เกิดขึ้นเมื่อใด และใช้บังคับได้มากหรือน้อยเพียงใด การแสดงเจตนาที่คำเสนอคำสนองไม่ตรงกันนั้น มีข้อห้ามที่กฎหมายกำหนดว่าให้ถือว่าทำคำเสนอขึ้นมาใหม่และคำเสนอเดิมสิ้นไป การคงสภาพของสัญญาไว้นั้นจึงมีความเป็นธรรมตามกฎหมายมากกว่าที่การปล่อยให้คำเสนอคำสนองนั้นสิ้นผลไปตามที่แนวทางกฎหมายดั้งเดิม ซึ่งผิดหลักภาพสะท้อนในกระจก โดยให้สัญญาต้องเกิดจากคำเสนอและคำสนองที่ถูกต้องตรงกันทุกประการเท่านั้น หลักดั้งเดิมดังกล่าวไม่เหมาะสมกับสภาพของเทคโนโลยีและความเปลี่ยนแปลงในด้านการทำสัญญาในปัจจุบัน และยังเป็นการทำเพื่อประโยชน์สูงสุดร่วมกันของคู่ความทั้งสองฝ่ายอีกด้วย และเป็นการรักษาไว้ซึ่งความสมบูรณ์ของสัญญาสามารถช่วยสนับสนุนการซื้อขายสินค้าได้

สรุป

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้มีการกำหนดเรื่องการแสดงเจตนาของคู่สัญญา ที่ต้องมีการทำคำเสนอคำสนอง หากคำเสนอและคำสนองไม่ถูกต้องตรงกันไม่ทำให้เกิดสัญญา กฎหมายในเรื่องนี้ของประเทศไทยควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นนี้ โดยนำหลักเรื่องการคงสภาพของสัญญานำมาใช้บังคับร่วมด้วย จึงเป็นการสนับสนุนหลักการตกลงร่วมกันของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย โดยนำแนวทางของหลักการของการคัดออก (Knock Out Rule) มาพิจารณาในการแก้ไขกฎหมาย ให้เปิดโอกาสให้พิจารณาในส่วนที่ถูกต้องของสัญญานั้นเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาไม่ใช่การใช้หลักคำเสนอคำสนองต้องถูกต้องตรงกันแบบเดียวกับภาพสะท้อนในกระจก (Mirror Image Rule) อย่างที่เคยใช้มา

แบบของสัญญาและหลักฐานเป็นหนังสือควรแก้ไขเรื่องสัญญาไม่จำเป็นต้องมีแบบ (Freedom from Form) ในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปในการทำสัญญาซื้อขาย เช่น กระดาษก็กลายเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ลายเซ็นที่รับรองก็อาจกลายเป็นอิเล็กทรอนิกส์หรืออาจจะใช้แม้กระทั่งเสียงอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบของสัญญาไม่ควรจำกัดอยู่แค่รูปแบบเดิม หรือไม่ยอมรับสัญญาที่ไม่ตรงตามแบบอย่างที่เคยเป็นมา เป็นการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของบุคคลเคารพหลักการในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ ควรสนับสนุนแนวทางในการที่แก้ไขให้สัญญานั้นไม่จำเป็นต้องมีแบบ

กฎหมายแพ่งฯ ได้กำหนดเรื่องหลักฐานเป็นหนังสือและจดทะเบียน ในกรณีสังหาริมทรัพย์และกรณีสังหาริมทรัพย์ที่ราคาสองหมื่นบาทขึ้นไป รวมไปถึงกรณีที่เป็นค้ำประกันว่าจะซื้อขายต่าง ๆ เป็นเรื่องของหลักฐานของการฟ้องร้องบังคับคดีในคดีแพ่ง ที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือถึงจะบังคับคดีกันได้ เป็นเรื่องของการมีสิทธิฟ้องร้องในคดีแพ่ง ปัจจุบันเริ่มมีการยอมรับเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์แต่หากไม่มีลายเซ็นหรือทำเป็นหนังสือในกรณีสังหาริมทรัพย์ที่มีราคาเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ที่ก็อาจจะเกิดปัญหาในเรื่องสิทธิในการฟ้องร้องบังคับคดีได้ กฎหมายพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 เป็นเพียงแต่การแก้ไขข้อที่เป็นตัวส่งผ่านเท่านั้นเป็นกฎหมายที่รองรับด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่นำมาใช้ในการค้าที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าในลักษณะธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ในลักษณะต่าง ๆ ก็เป็นแต่เพียงการแก้ไขกฎหมายเพื่อรองรับอุปกรณ์สื่อกลางที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะเทคโนโลยีได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น แต่โดยหลักการเรื่องการตีความการก่อเกิดของสัญญา รวมไปถึงเรื่องของแบบและคำเสนอคำสนองที่ถูกต้องตรงกันทำให้เกิดสัญญาขึ้นนั้น ยังคงใช้หลักการเดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การแก้ไขปัญหานี้ ควรจะมีการออกกฎหมายที่เป็นแนวทางในการทำสัญญา ซึ่งจะเป็นแนวทางที่ดีในการปรับใช้กับกฎหมายของประเทศไทย ที่เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรสร้างแนวทางที่ชัดเจนในหลักกฎหมายและช่วยในเรื่องการปรับเปลี่ยนหลักกฎหมายให้สามารถเข้ากับยุคสมัยได้ต่อไป

Reference

- Birdkhumthong, S. (1996). *Problems with the occurrence of contracts in international contracts*. Master's Thesis. Bangkok: Thammasat University.
- Chawananon, P. (2013). "The birth of a contract in the event that the response differs from the offer." Master's Thesis Assumption University.
- Sumawong, A. (2009). *Explanation of the Civil and Commercial Code on legal acts, contracts*. Loei: Loei Rajabhat University.
- Wongwattanas, C., et al. (2001). *Explanation of the Electronic Transactions Act B.E. 2001*. Bangkok: National Electronics and Computer Technology Center.

Legal documents

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544

พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2562

